

NASTANAK I RAZVOJ PRAVA EVROPSKE UNIJE U OBLASTI ENERGETIKE

Apstrakt

U radu je u sintetizovanom obliku prikazan razvoj prava Evropske Unije u sferi energetike. Osnovni akcenat je stavljen ne genezu razvoja primarnog prava EU u ovoj oblasti i osnovama koje je ono postavilo, u cilju boljeg razumevanja savremenih procesa u oblasti energetike na evropskom kontinentu. Posebna pažnja se posvećuje pitanjima regulisanja energetike u okviru osnivačkih ugovora EU, a takođe i pitanjima zajedničke evropske energetske politike. Pored toga, važno mesto zauzimaju i razmatranja, vezana za osnove razvoja sekundarnog prava EU u predmetnoj oblasti, pri čemu je poseban akcenat dat analizi „Prvog energetskeg paketa EU“, kao svojevrsne osnove potonjeg i savremenog instrumentarija pravnog regulisanja energetike u EU. Sva pitanja o kojima se raspravlja u radu, posmatrana su kroz prizmu, trenutno najaktuelnijih pitanja energetike, izgradnje međunarodnih infrastrukturnih objekata namenjenih transportu energenata.

Ključne reči: Pravo EU, energetika, osnivački ugovori EU, „Prvi energetskeg paket EU“

1. Uvodne napomene

U uslovima veoma brzog razvoja svetske ekonomije i sve ograničenije dostupnosti prirodnih resursa, energetska sigurnost postaje jedan od prioriternih problema, gotovo svih država, a međunarodna saradnja u sferi energetike dobija sve veću aktuelnost u bližoj perspektivi razvoja međudržavnih odnosa. Ove tendencije jednako prožimaju sve regione sveta. Energetska bezbednost u Evropi, na prelasku u XXI vek se počela posmatrati iz ugla jednog iz prioriternih pravaca delatnosti, kako država-članica EU, tako i evropskih država, koje nemaju taj status. Ovo se potvrđuje, između ostalog i tim faktom, što su pitanja, vezana za energetiku

¹ Doktorska teza odbranjena na Univerzitetu RUDN, Moskva, Ruska Federacija; e-mail: banenesic@yahoo.com

i energetska bezbednost postala predmet pravnog regulisanja na nivou EU. Bez obzira na to, što su pitanja vezana za sigurnost energetskog snabdevanja nalazila svoje mesto još u osnivačkim aktima evropskih integracija, bilo je potrebno više od pola veka, da bi energetika postala punopravna sfera pravnog sistema Evropske Unije. Potrebe savršenih procesa u sferi energetike na međunarodnoj areni, karakterizovanih oštrom geopolitičkom pozadinom ukazuju na neophodnost formiranja novih međunarodno-pravnih modela, podobnih za njihovo regulisanje. U tom smislu, izučavanje i shvatanje procesa razvoja međunarodnog-prava u sferi energetike unutar same EU, koje sve više poprima obrise samostalne pravne discipline, predstavlja neophodni uslov razumevanja i širih aspekata međunarodne saradnje na evropskom kontinentu.

2. Značaj energetskog sektora u razvoju evropskih integracionih procesa i osnove regulisanja energetike u okviru osnivačkih ugovora EU

Energetika predstavlja jednu od osnovnih oblasti, utemeljenih u osnovama evropskih integracionih procesa. Potrebe nads nacionalnog regulisanja u ovoj sferi, pojavili su se iz nekoliko razloga, a pre svih zbog neophodnosti ostvarivanja koordiniranog delovanja u proizvodnji čelika i uglja Nemačke i Francuske početkom 50-ih godina XX v.

Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za uglj i čelik (u daljem tekstu –Ugovor o EZUČ) bio je potpisan 18.04.1951. godine u Parizu, od strane Francuske, Nemačke, Italije, Belgije, Luksemburga i Holandije kao prvi od tri ugovora koja su postavili temelje Evropske zajednice. Osnovne ciljeve Ugovora o EZUČ su predstavljali „omogućavanje ekonomskog razvoja, rast zaposlenosti i povećanje životnog standarda u državama-članicama putem izgradnje zajedničkog tržišta rudarskih i čeličnih privreda i njihove proizvodnje; obezbeđivanje urednog snabdevanja zajedničkog tržišta, jednak pristup proizvođačima svih potrošača, utvrđivanje minimalnih cena, podržavanje uslova koji stimulišu rast proizvodnje i povećanje kvaliteta proizvodne produkcije, racionalno korišćenje prirodnih resursa, poboljšanje uslova rada; uticaj na rast međunarodne trgovine i ravnomernom povećanju i modernizaciji proizvodnje“². Na osnovama odredaba ovog Ugovora 10.02.1953. otvorena su zajednička tržišta uglja i gvozdene rude, a 1.05.1953. i čelika.

Drugi iz osnivačkih ugovora EU, Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju (dalje – Ugovor o Evroatomu) je potpisan 25.03.1957.godine u Rimu. Po svom karakteru ovaj Ugovor predstavlja

² Л.М.Энтин *etal.*, *Европейское право*, Норма, Москва 2000.,9.

osnivački akt, koji reguliše integraciono ujedinjavanje, kao i Ugovor o EZUČ, posebne oblasti energetike. Ugovor o Evroatomu je stupio na snagu 1.01.1958. Godinu nakon stupanja na snagu ovog Ugovora, t.j. počev od 1 januara 1959 godine, počelo je da funkcioniše i opšte tržište sirovina i opreme atomske energetike, bile su u potpunosti ukinute takse i kvantitativna ograničenja između država Zajednice i ustanovljena zajednička spoljna politika uvoza predmetne robe iz trećih zemalja (na nivou najniže tarife, važeće u bilo kojoj iz država-članica dan 01.01.1957.). Takođe, bile su u potpunosti ukinute i carinske tarife na privredno korišćenje atomske energije i ukinuta ograničenja u „prelasicima“ stručnjaka iz ove oblasti iz države u državu.

Istovremeno sa Ugovorom o Evroatomu, u Rimu je 25 marta 1957. bio potpisan i treći iz korpusa ugovora koji su dali osnovu EU – Ugovor o osnivanju Evropske ekonomske zajednice (dalje – Ugovor o EEZ). Po svom karakteru, ovaj Ugovor je bio više univerzalan proizilazeći iz samog predmeta svog regulisanja – ujedinjenog ekonomskog prostranstva, a njegove norme bile su primenjive prema energetskej sferi u toj meri, koliko su se ticale izgradnje opšteg tržišta.

Naftna kriza 1973., koja se u velikoj meri odrazila i na situaciju u evropskoj ekonomiji, uslovlila je neophodnost izmena, fragmentarnog, nadnacionalnog regulisnja u sferi energetike i značaj koordiniranog delovanja država-članica i Zajednice u energetskej oblasti. U cilju pripreme opšte energetske strategije 1974. godine doneto je rešenje Saveta Evropskih zajednica, posvećeno razradi nove strategije u oblasti energetske politike.

Jednim od najvažnijih dokumenata evropskih integracionih pocesa, koji je „pripremio prelazak ka osnivanju Evropske Unije“³ smatra se Jedinstveni evropski akt (dalje – JEA), popisana 1986., stupio na snagu 1.06.1987. Razrađujući unošenje izmena i dopuna u proces evropskog institucionalnog razvoja, pre svega unutar jedinstvenog unutrašnjeg tržišta, ovaj akt je dotakao i pitanja koja se tiču enegetskog tržišta. U suštini JEA je raširio kompetenciju EEZ, dopunivši je nizom novih opštih politika: naučno-tehničkoj (pog.6 „Istraživanje i tehološki razvoj“), ekološkoj (pog. 7 „Životna sredina“), koje su uticale na formiranje opšteevropskog energetskeg kompleksa. Pored toga, JEA je i formalno-pravno učvrstio koordinaciju spoljnopoličkog delovanja država-članica, između ostalog i u sferi energetske politike Zajednice.

U cilju ostvarivanja napred navedeog zajedničkog delovanja, koja se tiču energetskeg tržišta, Evropska komisija je 1988. godine izdala radni dokument pod nazivom „Unutrašnje energetskeo tržište“. U ovom

³ Л.М.Энтин *et al.*, 22.

dokumentu je predstavljen plan etapne liberalizacije energetskeg sektora ekonomija država-članica. Stvaranje unutrašnjeg energetskeg tržišta bilo je definisano kao „najvažniji cilj, neophodni korak za širenje jedinstvenog tržišta“⁴.

Liberalizacija energetskeg tržišta država-članica, razmatrana u radnom dokumentu Evropske komisije 1988. prešla je u fazu realizacije 1990. donošenjem Direktive 90/377/EEZ, koja se ticala procedure Zajednice vezane za povećanje transparentnosti cena na gas i električnu energiju namenjenih potrošačima.

Kasnije, proces regulisanja energetskeg snabdevanja je dodatno učvršćen Direktivama 90/547/EEZ od 29.10.1990. o tranzitu elektroenergije kroz energetske sisteme⁵ i 91/296/EEZ od 31.05.1991. o tranzitu prirodnog gasa kroz energetske sisteme⁶. Zahvaljujući ovim direktivama stvorena su unifikovana pravila namenjena tranzitu elektroenergije i gasa, što je uticalo i na učvršćivanje jedinstvenog tržišta energenata u okviru EEZ.

Sledeći važan korak u procesu razvoja kako energetskeg prava i politike u Evropi, tako i same Evropske Unije, predstavlja potpisivanje Ugovora o Evropskoj uniji 7.02.1992. godine u Mاستrihtu (dalje – Mاستrihtski ugovor). U Mاستrihtski ugovor inkorporirane su odredbe, neposredno posvećene oblasti energetike. Član 3 regulisao je pravce delatnosti Unije, među kojima su bile i one vezane za oblasti energetike, socijalne zaštite i turizma⁷. U Ugovor su, takođe, kao poglavlje XII „Transevropske mreže“ uključena i pravila koja se tiču razvoja transevropskih mreža, čiji sastavni deo čini i energetska infrastruktura i povezivanje. Ciljevima Unije, na tom planu se javljalo stimulisanje sadejstva nacionalnih mreža, a takođe i pristup tim mrežama. Određenu pažnju Ugovor je posvećivao i pitanjima koja se tiču zaštite potrošača, što ima značaj i sa tačke gledišta energetskeg tržišta.

Važnu karakteristiku Mاستrihtskog ugovora predstavlja i to, što je on postavio temelje procesa razvoja zajedničke, evropske, energetske politike. Pod njegovim direktnim uticajem je bio donet dokument pod nazivom „Energetska politika za Evropsku Uniju“. Osnovni ciljevi, izloženi u „Energetskoj politici za EU“, donetoj u decembru 1995. godine (tzv. „beloj knjizi“), svode se na završetak stvaranja unutrašnjeg energetskeg tržišta i obezbeđivanja postavki energenata na konkurentnoj osnovi i energetskeg bezbednosti, a takođe i unapređenje ekoloških aspekata energetike.

⁴ European Commission Working Document, *The Internal Energy market*, COM(88) 238 final, Brussels 1988. URL: <http://aei.pitt.edu/4037/1/4037.pdf>, 13.08.2013.

⁵ Council Directive 90/547/EEC of 29 October 1990 on the transit of electricity through transmission grids// *Official Journal* L 313, 13.11.1990., 30 – 33.

⁶ Council Directive 91/296/EEC of 31 May 1991 on the transit of natural gas through grids, *Official Journal*, L14712.06.1991., 37 – 40.

⁷ Treaty on European Union, *Official Journal*, C 191, 29.07.1992.

Što se tiče docnije donetih Amsterdamskog ugovora o izmeni Ugovora o Evropskoj uniji, Ugovora o osnivanju Evropskih zajednica i određenih sa njima povezanih akata iz 1997. (dalje – Amsterdamskog ugovora) i Ugovora iz Nice o izmeni Ugovora o Evropskoj uniji, Ugovora o osnivanju Evropskih zajednica i određenih sa njima povezanih akata iz 2001. godine (dalje – Ugovor iz Nice), u njima ne nailazimo na bilo kakve odredbe koje bi značajnije uticale na sferu pravnog regulisanja u oblasti energetike.

U procesu evropske integracije Ugovor o funkcionisanju Evropske unije, koji je zajedno sa Ugovorom o Evropskoj uniji potpisan 13.12.2007., i stupio na snagu 1.12.2009., smatra se, verovatno, najvažnijom etapom u razvoju kako primarnog zakonodavstva EU, tako i sveukupnih institucionalnih okvira za razvoj energetske oblasti u Evropi. Ovaj Ugovor predstavlja jedan od osnovnih izvora primarnog prava EU u kome je, u glavi XXI, po prvi put oblast energetike izdvojena u odvojeni pravac delovanja Unije. Osim toga, pitanja energetike su fragmentarno zastupljena i u glavi I, u vezi sa definisanjem pravila koja se tiču uspostavljanja nadležnosti između Unije i država-članica, između ostalog i po pitanjima transevropskih mreža i energetike (čl. 4. st. 2), a takođe i u glavi XVI, koja reguliše pravila o transevropskim mrežama (čl.170-72).

Čl.4 st.2 utvrđena je unutrašnja podeljena nadležnost u oblastima transevropskih mreža (tačka H) i energetike (tačka I) između Unije i država-članica. Na ovom mestu bi trebalo napomenuti, da je situacija, vezana za utvrđivanje spoljašnje nadležnosti u sferi energetike mnogo složenija. „Međunarodna aktivnost EU u oblasti energetike mogu, u zavisnosti od njihovog predmeta i političkih rešenja institucija EU, podpadati kako pod sferu podeljene kompetencije EU i država članica, tako i, u slučaju primene odgovaraju pravnih akata EU, u sferu isključive kompetencije.“⁸ U tom smislu, važnu ulogu ima doktrina „podrazumevajuće isključive kompetencije“⁹ koju je razradio Evropski sud, a u skladu sa kojom „delovanja EU u određenoj unutrašnjoj sferi podrazumevaju postojanje u EU isključive spoljne kompetencije vezane za zaključivanje međunarodnih ugovora, koji se tiču te sfere. Drugim rečima, isključivo EU može da zaključi međunarodni ugovor, predmet koga je unutar EU u značajnom stepenu regulisan zakonodavstvom EU.“¹⁰ Iz toga proizilazi, da primenjujući, u okvirima unutrašnje

⁸ И.В.Гудков, С.С. Селиверстов, Энергетическое право Европейского Союза, Аспектпресс, Москва 2014., 29.

⁹ Case 22/70 Commission v. Council (ERTA), (1971) ECR 263. URL: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/HTML/?ELX_SESSIONID=QQwvJhmF1bWyYICyymTfjYbhkc24nY1Zw1w1B9GKBGp5T1F6LJsp!-367730794?isOldUri=true&uri=CELEX:61970CJ0022_14.05.2014.

¹⁰ И.В. Гудков, С.С. Селиверстов, 30.

podeljene kompetencije, akte energetske aquis communautaire, EU širi svoju spoljnu „energetsku kompetenciju“ i na taj način, putem detaljnijeg i obimnijeg sekundarnog zakonodavstva, ojačava svoje pozicije u sferi regulisanja energetske odnosa sa trećim zemljama. Međutim, proizilazeći iz delegiranog i ograničenog pravnog subjektiviteta EU, to ojačavanje „energetske kompetencije“ nosi formalni karakter budući da, prema odredbama Lisabonskog ugovora, EU nema „okvirni mandat“ za zaključivanje međunarodnih ugovora sa trećim zemljama u sferi energetike.

Kada se govori o realizaciji projekata izgradnje objekata energetske infrastrukture, potrebno je spomenuti i stav 3 čl. 171 Ugovora koji se odnosi na transevropske mreže i propisuje da „EU može odlučiti da saraduje sa trećim državama na promovisanju projekata od zajedničkog interesa i obezbeđivanja uzajamne operacionalnosti mreža“¹¹. Ovo, u suštini ukazuje na to, da se politika transevropskih mreža reflektuje ne samo prema unutra, nego i prema spolja. Osim ovoga, sa tačke gledišta kompetencije EU u oblasti realizacije projekata energetske infrastrukture, st.2 čl. 172 poglavlja XVIposvećenog Transevropskim mrežama, igra veoma važnu ulogu: „Smernice i projekti opšteg interesa, koji se odnose na teritoriju države-članice, zahtevaju odobrenje te države-članice“¹². Dakle, na nivou osnivačkog dokumenta EU, priznato je pravo državama-članicama da kontrolišu razvoj infrastrukture na svojim teritorijama. Ovo se odnosi, između ostalog, i na energetsku infracstruktru.

Ugovorom o funkcionisanju EU po prvi put su konkretizovana i razrađena i pitanja energetske politike na nivou osnivačkog dokumenta EU. Kao glavni ciljevi energetske politike Evropske unije, navedeni su: „a) obezbeđivanje funkcionisanja energetske tržišta; b) obezbeđivanje sigurnosti energetske snabdevanja Unije; v) promovisanje energetske efikasnosti i uštede energije i razvijanje novih i obnovljivih formi energije; g) promovisanje interkonekcija među energetskim mrežama“¹³. Stavom 2 Čl. 194 ovog Ugovora utvrđeno je da se „dejstva Evropskog Parlamenta i Saveta, u saglasnosti sa redovnom zakonodavnom procedurom, u smislu ustanovljavanja mera, neophodnih za sprovođenje glavnih ciljeva energetske politike preduzimaju nakon konsultacija sa Ekonomskim i Socijalnim Komitetom i Komitetom regiona“¹⁴. Treba napomenuti, da napred navedene odredbe Ugovora o funkcionisanju EU ne utiču na pravo država-članica da samostalno „opredeljuju uslove eksploatacije

¹¹ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, *Official Journal*, C 83/47, 30.03.2010., 123.

¹² Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, 125.

¹³ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, 134-135.

¹⁴ *Ibid.*

svojih energetslih resursa, biraju između raznih izvora energije, a takođe opredeljuju opštu strukturu svog energetskeg snabdevanja¹⁵.

Vežano sa napred navedenim, može se zapaziti se da na savremenoj etapi energetika u okvirima prava EU reguliše prilično gipko, sa tendencijom ka daljem širenju. Ovkva tendencija se nalazi u direktnoj zavisnosti od političko-ekonomskih orijentira same EU.

3. Osnovi razvoja sekundarnog prava EU u sferi energetike

Proizilazeći iz analize procesa formiranja primarnog prava Evropske Unije i uloge energetskeg pitanja u tom procesu, zapaža se da su gore navedeni akti prava EU bez sumnje, dali osnovu za aktivni razvoj legislative energetskeg sektora EU. Tako, na primer, Jedinstveni evropski akt iz 1986. godine je odigrao veoma značajnu ulogu, kako u razvoju primarnog prava EU, tako i pri razradi novih pravnih rešenja u okvirima sekundarnog prava. Pod njegovim uticajem je 1988. godine od strane Evropske komisije bio opublikovan radni dokument „Spoljno energetko tržište“, u kom je bio predstavljen plan etapne liberalizacije energetskeg sektora ekonomija država-članica. Odredbe ovog dokumenta našle su svoju neposrednu primenu u već pomnutim direktivama, ali i potonjim aktima sekundarnog prava EU, u kojima su fiksirana pravna rešenja, koja regulišu ovu oblast prava EU.

Direktiva 90/377/EES od 29.06.1990.godine koja se tiče procedure Zajednice o povećanju transparentnosti cena za gas i električnu energiju namenjenih konačnim potrošačima, smatra se prvim aktom sekundarnog prava EU koji reguliše oblast energetike. Ovom direktivom države-članice su bile obavezne da Statističkom birou Evropske zajednice dostave sledeće informacije:

- 1) Cene i uslove isporuke gasa konačnim potrošačima u provredi;
- 2) Sistem cena koji se koristi;
- 3) Anaitičke podatke o tržištu potrošača i obimima potrošnje, po kategorijama potrošača¹⁶.

Kao rezultat primene navedenog čl.1 ove Direktive, Zajednici je pošlo za rukom da se ovakve informacije više nisu mogle smatrati poverljivim. „To je imalo za posledicu ujednačavanje cena za gas i električnu energiju u okviru Zajednice u celini i dalo Zajednici mogućnost

¹⁵ С.Ю. Кашкин *etal.*, „Европейский Союз: основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями, ИНФРА-М, Москва, 2008., 313.

¹⁶ Council Directive 90/377/EEC of 29 June 1990 concerning a Community procedure to improve the transparency of gas and electricity prices charged to industrial end-users, *Official Journal*, L185, 1990., 16–24.

da u izvesnoj meri kontorliše proces formiranja cena na tržištu energenata u državama-članicama¹⁷.

Sa tačke gledišta pravnog regulisanja tranzita energenata, prvimaktima se javljaju Direktive o tranzitu i Odluka Evroparlamenta i Saveta o transevropskim energetske mrežama. Direktiva 90/547/EES od 29.10.1990.godine o tranzitu električne energije i Direktiva 90/296/EES od 31.05.1991.godine o tranzitu gasa su, u velikoj meri ustrojile i unifikovale tranzitna pravila što je, nadalje, učvrstilo poziciju zajedničkog tržišta energenata u okviru EEZ. Dejstvo obe direktive se odnosilo na „visoko voltne“ mreže i „gasovode visokog pritiska“. Direktive su se primenjivale na transakcije, koje su se ticale transporta električne enrgije i gasa u slučajevima kada se: „a) transport vrši od strane jednog ili više lica, odgovornim u svakoj od država-članica za visoko-voltne mreže (gasovode visokog pritiska), s izuzetkom razvodnih mreža; b) mreža nastanka ili mreža prispeća nalazi u EU; v) transport podrazumeva presecanje minimum jedne granice unutar EU. Lica, odgovorna za gasovode visokog pritiska (visoko-voltne mreže), kao i sami gasovodi i mreže, su bile navedene u prilogu ovih tranzitnih Direktiva¹⁸. Vršenje kontrole tranzita, prema navedenim direktivama bilo je povereno Evrokomisiji.

U procesu integracije transportne infrastrukture, važan dokument predstavlja Odluka Evroparlamenta i Saveta br. 1254/96/ES od 05.06.1996. godine, koja je ustanovila opšte principe u odnosima transevropskih energetske mreža. Kao prioritetne oblasti delatnosti Zajednice, koje se tiču sfere gasa, bile su označene: gasifikacija novih regiona, sjedinjenje izolovanih mreža na jedinstvanu mrežu i povećanje kapaciteta trasporta i skladištenja sa ciljem zadovoljavanja tražnje, a takođe diversifikacija izvora i poteva snabdevanja gasom.

Razmatrajući naftno-gasni sektor, ne može se ne ukazati i na još jedan dokument početne etape procesa međunarodno-pravnog razvoja energetske sfere. Radi se o Direktivi 94/22/ES od 30.05.1994. godine o uslovima davanja i korišćenja dozvola za ispitivanje, istraživanje i proizvodnju ugljovodonika¹⁹. „Osnovna ideja direktive bile je u tome da se ustanove opšta pravila za dobijanje dozvola, koji bi se zasnivali na objektivnim kriterijumima i bili unapred poznati zainteresovanim licima.“²⁰

Dokumenti, koji su zaokružili početnu etapu formiranja unutrašnjeg tržišta elektroenergije i gasa pripremani su 1996. godine: Direktiva 96/92/

¹⁷ С.Ю. Кашкин, Право Европейского Союза, 226.

¹⁸ И.В. Гудков, „Трансграничные трубопроводы: некоторые аспекты правового регулирования“, Нефть, Газ и Право № 5, 2008., 49–59.

¹⁹ Directive 94/22/EC of the European Parliament and of the Council of 30 May 1994 on the conditions for granting and using authorizations for the prospection, exploration and production of hydrocarbons, *Official Journal*, L 164, 1994., 3–8.

²⁰ К.О. Дегтярев, Правовое регулирование либерализации рынков газа и электроэнергетики в Европейском Союзе. Университет РУДН, 48.

ES Evropskog parlamenta i Saveta koje se tiču opštih pravila unutrašnjeg tržišta elektroenergije od 19.12.1996.godine (dalje – Prva elektroenergetska direktiva)²¹ i Direktiva 98/30/ES Evropskog parlamenta i Saveta koje se tiču opštih pravila unutrašnjeg tržišta prirodnog gasa od 22.06.1998.godine (Dalje – Prva gasna direktiva)²². Međutim, iako je njihova priprema i razrada počela istovremeno, Prva elektroenergetska direktiva je doneta godinu i po dana ranije u odnosu na Prvu gasnu direktivu.

Cilj ovih direktiva, koje se u stručnoj i naučnoj literaturi objedinjuju pod nazivom „Prvi energetska paket EU“, predstavlja utvrđivanje osnovnih pravila, koja se tiču, izrade, predaje i distribucije elektroenergije i gasa.

U preambulama direktiva, one se definišu kao nova faza u procesu liberalizacije tržišta elektroenergije i gasa. Osim toga, u njima se razrađuju opšte mere postepene izgradnje jedinstvenog tržišta i ukazuje na prepreke u procesu ostvarivanja ovih mera, među kojima se kao možda i najveća javlja neujednačenost energetske sektora država-članica EU.

U direktivama je po prvi put uređena mogućnost obezbeđivanja pristupa trećih lica ka mrežama transporta i distribucije energije, a takođe razjedinjavanja vertikalno integrisanih preduzeća. Dalja razrada ukazanih pitanja, bila je produbljena u okviru Drugog i Trećeg „energetskog paketa“ i sa tačke gledišta istraživanja međunarodno-pravnih problema međunarodne energetske saradnje ima veliki značaj budući da, baš ona utiču na proces realizaciji velikih investicionih projekata u zemljama-članicama EU, u ovoj oblasti. Prva gasna direktiva je davala državama – članicama EU mogućnost iskorišćenja alternativnih varijanti obezbeđivanja pristupa trećih lica mrežama transporta i distribucije energije (čl. 14-23): model pristupa na ugovornoj osnovi i regulisani pristup. Pristup trećih lica na ugovornoj osnovi podrazumevao je da su gasna preduzeća i kvalifikovani kupci u obavezi da dogovaraju uslove pristupanja na sistem i u skladu sa tim i zaključuju ugovore o isporukama gasa, pri čemu su dužni da deluju savesno. Sa druge strane, model regulisanog pristupa se primenjivao na kvalifikovane kupce na osnovu tarifa, koje su pre toga javno objavljivane. Potrebno je reći da je većina zemalja izabrala model regulisanog pristupa, koji se do donošenja Direktiva uspešno primenjivao u Velikoj Britaniji.

Pravila razdvajanja vertikalno integrisanih preduzeća utvrđena direktivama, realizovala su se najmekšim metodom, od svih postojećih - metodom razdvojenog knjigovodstva. Osim toga, Prva elektroenergetska direktiva je, za razliku od Prve gasne direktive, propisivala i razdvojeno

²¹ Directive 96/92/EC of the European Parliament and of the Council of 19 December 1996 concerning common rules for the internal market in electricity, *Official Journal*, L 027, 1997.

²² Directive 98/30/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 concerning common rules for the internal market in natural gas, *Official Journal*, L 204, 1998.

upravljanje operatora sistema transporta.

Potrebno je napomenuti da vršenje kontrole nad procesima razdvajanja vertikalno integrisanih preduzeća u okvirima „Prvog energetskeg paketa“ nije bilo. Međutim, osnivanje specijalizovanih organa namenjenih vršenju takvih zadataka se, proizilazeći iz konteksta ustanovljenih ciljeva, podrazumevalo.

4. Zaključak

Bilo je potrebno više od pola veka kako bi oblast energetike postala potpuno priznata sfera evropskih odnosa, propisana dokumentima primarnog prava Evropske Unije. Tendencije ekonomskog razvoja Evrope su takve, da za njen dalji razvoj energetika ima ključno značenje, a energetska politika sve više postaje neodvojivi deo zajedničke politike EU. Sa tim u vezi, može se zapaziti da na savremenoj etapi sfera energetike se u okvirima primarnog zakonodavstva EU reguliše prilično gipko, uz tendenciju sveobuhvatnijeg razvoja i produbljivanja. Ovakva tendencija se nalazi u direktnoj zavisnosti od pravno-političkih orijentira same EU koji su od momenta donošenja „Prvog energetskeg paketa“, usmerenog na formiranje jedinstvenog evropskog energetskeg tržišta, u centar interesa postavili potrošača, čija zaštita predstavlja osnovu svih energetskeg, a sledstveno i ekonomskih odnosa EU. Dalji razvoj evropskih aquis communautaire putem odredaba „Drugog energetskeg paketa“, a naročito „Trećeg energetskeg paketa“ u suštini je samo dalja razrada postavljenih ciljeva. Međutim, treba imati u vidu da proces razvoja i produbljivanja evropskog zakonodavstva o ovoj oblasti kako danas, tako i u budućnosti zavisi, pre svega od energetske politike samih država-članica, budući da u osnovi pravnog regulisanja ove sferi u EU stoji podeljena kompetencija između Unije i država-članica.

Branimir Nestic, Ph.D (University PFUR, Moscow)

ORIGIN AND DEVELOPMENT OF EU LAW IN THE FIELD OF ENERGY

Summary

In this work is in concise form shown the development of European Union law in the sphere of energy. The major accent was placed on the genesis of the development of primary EU law in this area and basics which it is set, in purpose of a better understanding of contemporary processes in the energy sector on the European continent. Particularly attention is given to the issues of the regulation of energy sector under the EU's founding treaties, as well as issues of common European energy policy. In addition, an important place is taken by considerations related to the development of the EU *aquis communautaire* in this field, with particular accent to the analysis of "First energy package", as a kind of basis for the modern instruments of legal regulation of the energy sector in the EU. All issues which was discussed in this work, was seen through prism of, in this moment, the most important issue of energy sector, the international cooperation in the field of construction of facilities for the transportation of energy.

Keywords: EU law, energy, EU founding treaties, "First energy package of the EU".